

सुरेश्वरः । सावित्य जयन्तस्य पिनाकी चापराजितः”
भा० शा० २०८ अ० । रुद्रोक्तौ “अजैकपादहिरुमो
विरूपाक्षश्च रेवतः । हरश्च बहुरूपश्च त्र्यम्बकश्च सुरे-
श्वरः । रुद्रा एकादश प्रोक्ता जयन्तश्चापराजितः”
विष्णुध० “यथा जयन्तेन शचीपुण्ड्रौ” “त्रिविष्ट-
पस्येव पतिं जयन्तः” इति च रघुः । ७तालभेदे “आदि-
ताले जयन्तः स्यात् शृङ्गाररससंयुतः । रुद्रसंख्या
चरपदं ध्यायुर्द्विकरः परः” सङ्गीतदामोदरः ।

जयन्ती स्त्री जि-भक्त गौरा० ली० । १दुर्गाशक्तिभेदे
“जयन्ती मङ्गला काली भद्रकाली कपालिनी । दगौ
शिवा जमा धात्री स्वहा स्वधा नमोऽस्तुते” कालिपु० ।
२जयन्तभगिन्यां शक्रपुत्रां शपताकायां च भेदि० ।
३स्वनामख्याते वृक्षभेदे सा च नवपत्निकान्तर्गता “कदली
दाडिमी धान्यं हरिद्रा मानकं कचुः । विल्वोऽशोको
जयन्ती च विज्ञेया नव पत्निकाः” दुर्गासप्तशतिकाः । तद-
धिष्ठात्री देवता च कार्तिकी मूलं तत्रैव दृश्यम् ।
“जयन्ती मदन्याड्या तित्ता चैव कटूष्णका । क्षमि-
मूत्रामजित् ख्याता कण्ठशोषणक्षमता । कृष्णा रसा-
यनी तत्र सैव सर्वत्र पूज्यते” राजनि० । “तच्छाकं विष-
दोषघ्नं चतुष्पदं मधुरं हिमम्” राजव० “जयं पुण्यञ्च
कुरुते जयन्तीमिति तां विदुः । रोहिणीसंज्ञिता
कृष्णा सा च आवणोऽष्टमी । अर्द्धरात्रादधोर्द्ध” कल-
यापि यदा भवेत् । जयन्ती नाम सा प्रोक्ता सर्वपाप-
प्रणाशिनी” ति० त० खान्दोक्ते पञ्चायणकृष्णाष्टमी
रोहिणीयोगे कृष्णाष्टमीशब्दे २२२१ पृ० विवृतिः । “अभि-
जिह्वा नक्षत्रं जयन्ती नाम शर्वरी, सङ्क्षोभविजयो
नाम यत्र जातो जनार्दनः” हरिवं० ६० अ० “यत्र
स्त्रोच्चगतश्चन्द्रो लग्नादेकादशे स्थितः । जयन्ती नाम
योगोऽयं शत्रुपक्षविनाशकः” ज्योतिषोक्ते इत्याद्यायोग-
विशेषे बु० । “प्रभायनीके तनवै जयन्तीः” भाघः । स्वार्थे क ।
जयन्तिका तत्रार्थे संज्ञायां कन् । हरिद्रायां राजनि० ।
दुर्गासंख्याभेदे च । तद्भेदाच्च काशी० ७७ अ० दर्शिता यथा ।
“यथा जया च विजया यथा चैव जयन्तिका । शुभा-
नन्दा सुनन्दा च कौस्तुभे च यथोर्मिला । यथा
चम्पकमाला च यथा मलयवासिनी । कर्पूरलतिका
यद्ददृग्धारा यथा शुभा । व्यशोका च विशोका च
यथा कमलगन्धिनी । यथा च मन्दनिःश्वासा यथा
मृगमदोत्सर्गा । यथा च कोकिलाबापा यथा मयूर-

भाषिणी । गन्धपद्मनिर्विषददसुक्तज्ञा यथा च सा ।
दृगञ्जलेक्षितज्ञा च यथा लतमनोरथा । पानचित्तहरा
यदत्तया स्वेषा सुलक्षणा” ।

जयपत्न न० जयसूचकं पत्नम् । राज्ञा दत्ते जयसूचके
पत्नरूपे राजकीयलेख्यभेदे । राजलेख्य पत्नं च चतुर्विधं
यथाह वशिष्ठः “राज्ञः स्वहस्तसंयुक्तं सप्तपञ्चिकाङ्कितं
तथा । राजकीयं स्मृतं लेख्यं सर्वेष्वर्थेषु साक्षिणम् ।
शासनं प्रथमं ज्ञेयं जयपत्नं तथाऽपरम् । आज्ञाप्रख्या-
पनापत्नं राजकीयं चतुर्विधम्” । जयपत्नलक्षणभेदादिकं
वीरमि० दर्शितं तत्राह व्यासः

“व्यवहारान् स्वयं दृष्ट्वा श्रुत्वा वा प्राङ्मुखाकतः ।
जयपत्नन्ततो दद्यात् परिज्ञानाय पार्थिवः । जङ्गम-
स्थावरं येन प्रमाणेनात्मसात्कृतम् । भागाभिशाप-
सन्दिग्धे यः सम्यग्विजयी भवेत् । तस्मै राज्ञा प्रदा-
तव्यं जयपत्नं सुनिश्चितम् । पूर्वोत्तरक्रियापादं तत्-
प्रमाणपरीक्षणम् । निगदकृतिवाक्यञ्च यथासंभवं वि-
निश्चितम् । एतत्सर्वं सभासेन जयपत्नेऽभिषेखयेदिति” ।
प्रमाणस्य पृथग्व्यवहारात् क्रियापादेन प्रत्याकलितमत्र
गृह्यते । परिज्ञानाय प्राङ्मुखायस्य बोधनमय । भागेऽ-
भिशापे वा सन्दिग्धे । विवादपदमतीतलक्षणम् ।
तेन विवादविषयो यो यत्र विवादे स तत्र लेखनीयः ।
जयपत्नं राजसुद्राङ्कितं कार्यमित्याह वृद्धयश्विष्ठः
“यथोपन्यस्तसाध्यायं संयुक्तं सोत्तरक्रियम् । सावधा-
रणकञ्चैव जयपत्नकस्यते । प्राङ्मुखाकादिहस्ताङ्कं
सङ्कितं राजसुद्रया” । अत्र च राज्ञः सभ्यानाञ्च स्वह-
स्तोऽप्यभिहितः इत्याह कात्यायनः “सिद्धे नार्थेन
संयोज्यो वादी सत्कारपूर्वकम् । लेख्यं स्वहस्तसंयुक्तं
तस्मै दद्यात्तु पार्थिवः । सभासदस्य वे तत्र स्मृतिशास्त्र-
विदः स्थिताः । यथा लेख्यविधौ तत्र स्वहस्तान्द्वारेव
ते” । क्वचित्पश्चात्काराख्योऽपि जयपत्नभेद उक्तस्तैव
“अनेन विधिना लेख्यं पश्चात्कारं विदुर्बुधाः । निरस्ता
तु क्रिया यत्र प्रमाणेनैव वाटिना । पश्चात्कारो भवेत्तत्र
न सर्वसु विधीयते । अन्यवाद्यादिहीनेभ्य इतरेषां
प्रदीयते । वृत्तानुवादसंसिद्धलक्ष्णं स्याज्जयपत्नकमिति ।”

जयपाल पु० जयं पालयति पालि-अण् उप० स० । १विधौ
२विधौ श्रुपादे च शब्दच० (जमालगाटा) ३स्वनाम-
ख्याते वृक्षभेदे । “जयपालः कटुः पाके लघुश्चैव विरे-
चनः । क्षमिश्राज्जाजठरामयङ्गत् दीपनोऽमृतः” राजनि० ।